

**UNIVERSITATEA „OVIDIUS” CONSTANȚA
FACULTATEA DE LITERE
ȘCOALA DOCTORALĂ**

**REZUMATUL
TEZEI DE DOCTORAT**

**„EXPRIMAREA COMPLIMENTULUI
ÎN ROMÂNĂ ACTUALĂ”**

**Coordonator științific:
Prof. univ. dr.
Petre Gheorghe Bârlea**

**Doctorand:
Oana-Petruța POPA**

CONSTANȚA, 2012

EXPRIMAREA COMPLIMENTULUI ÎN ROMÂNĂ ACTUALĂ

1. Obiectivul cercetării noastre vizează *performanțele limbii române* în formularea complimentelor transmise în diferite moduri de către oameni. Este vorba despre capacitatea unui individ de a plasa corespunzător, în funcție de context, cuvintele cu caracter laudativ, dar și despre potențialul receptorului de a descifra intențiile reale ale complimentatorului, transmise în țesătura enunțului protocolar, aparent sau real afectiv. Precizarea este valabilă și pentru exemplele de complimente traduse din alte limbi, căci traducerea respective valorifică, în alte condiții – desigur, resursele limbii române.

Studiul asupra complimentului ne oferă posibilitatea perceperii acestui subiect din mai multe puncte de vedere, și anume: gramatical, semantic, pragmatic, psihologic și social (al relațiilor pe care subiecții analizați le au unii cu alții). Teoriile lui J. L. Austin și J. R. Searle cu privire la *actele de vorbire* ne-au servit drept punct de plecare în analiza pe care am întreprins-o. Dintre cele trei tipuri fundamentale de acte de vorbire precizate de către Austin, noi avem în vedere locuțiunea, în măsura în care identificăm enunțul laudativ cu o aserțiune oarecare. Cum acesta este, însă, puternic marcat intern – ca scop al comunicării, dar și extern – ca strategie comunicatională, atenția noastră s-a îndreptat cu precădere spre forța ilocuțiunii și spre reflexele perlocuțiunii ale enunțurilor–compliment¹. Și încă, vom adânci analiza din perspectiva celor douăsprezece dimensiuni care diferențiază actele ilocuțiunii în concepția lui J. R. Searle².

Lucrarea de față investighează modalitățile de exprimare utilizate de către un individ în momentul în care, stimulată de anumite aspecte, își marchează verbal atitudinea laudativă. În primul rând, suntem interesați de o analiză aplicată comunicării cotidiene, pe care am realizat-o din perspectivă pragmatică, perspectivă care presupune o viziune interpretativă asupra comunicării, în general, și a complimentului, în special. Analiza pragmatică vizează limbajul în „desfășurare”, perspectiva interpretantului (a celui care este interesat de mesajul transmis și care îl analizează), a celui care îl emite, cât și a receptorului.

Subiectul pe care ne propunem să-l tratăm în paginile lucrării de față este interesant și prin faptul că această manifestare verbală reprezintă o comunicare prin intermediul căreia, în

¹ Cf. J. L. Austin, 2003, pp. 92 – 98.

² Cf. J. R. Searle, 1970, pp. 33 – 36.

numeroase cazuri, sunt mascate anumite intenții suplimentare, care depășesc cadrul evaluărilor sincere și dezinteresate, atitudini, pe care un receptor abil le poate descifra cu ușurință, dar un om obișnuit le ignoră.

Am pornit de la *premise* că un compliment reprezintă un caz extrem de interesant de „vorbire politicoasă”. Pe de o parte, el face parte din categoria actelor de vorbire oarecum ritualice, impuse de contextul socio-cultural, ceea ce înseamnă că există o oarecare standardizare în structurile lui interne și externe. Pe de altă parte, complimentul trebuie să fie rezultatul unor constatări oneste, spontane, puternic marcate afectiv, ceea ce echivalează cu impulsul intern al formulării sale într-o manieră cât mai expresivă. Prin performarea unui compliment se realizează un echilibru, o sinteză între pregnanța unei observații, adică a unui proces cognitiv, și exprimarea verbală cât mai sugestivă a rezultatului observației. În consecință, un compliment conține în structurile sale de profunzime și în cele de suprafață informații despre mentalitatea și despre limba comunității din care face parte vorbitorul (dar și receptorul, nu mai puțin). Analizat cu instrumentele pragmaticii lingvistice, ale gramaticii descriptive, dar mai ales ale celei semantice și structurale, ale sociolingvisticii și psiholingvisticii, complimentul poate da seama de ceea ce oferă contextul etno-lingvistic și de ceea ce reușesc să valorifice vorbitorii care aparțin respectivului mediu. Chiar dacă nu toate exemplele selectate de noi au fost concepute în limba română, unele fiind traduse din diverse surse alogene, toate poartă, cum arătam mai sus, veșmintele limbii române. Așa încât ne putem aștepta ca la finalul analizelor noastre să obținem măcar o imaginară demarcație între specificul identitar românesc și universalile gândirii umane în ceea ce privește capacitatea de a observa și generozitatea de a semnală calitățile semenilor, între geniul intern al limbii în discuție, româna, în cazul nostru, în sens humboldtian, și universalile vorbirii oamenilor.

2. Cu privire la **stadiul cercetărilor**, deși sunt structuri utilizate din cele mai vechi timpuri, iar în anumite perioade erau frecvent întâlnite (epoca barocului)³, complimentele nu au reprezentat un centru de interes major pentru cercetătorii în domeniu. La nivelul literaturii române de specialitate, complimentul nu este un subiect care să fi trezit interesul specialiștilor, cel puțin în scrieri mai vechi referitoare la acest concept. Un interes mai mare a dobândit subiectul în cauză în ultimele decenii, când actele verbale au stârnit curiozitatea pragmaticienilor. Complimentul apare, cum era de așteptat, în lucrările cu caracter practic, consacrate relațiilor publice.

³ În această perioadă, complimentele erau foarte apreciate. Ele ofereau posibilitatea obținerii anumitor facilități, cf. G. Beck, 2011, p. 56.

Printre studiile de strictă specialitate destinate complimentului, amintim articolul lui Răzvan Săftoiu „Cum răspundeți unui compliment?”, un material mult mai aplicat, orientat asupra valorilor pragmatice ale enunțului laudativ. Menționăm însă că acest studiu vizează, cum se înțelege din titlu, răspunsurile la complimente și modul în care receptorii percep asemenea acte de vorbire⁴.

O analiză riguroasă a acestui tip de enunț expresiv este realizată și de Anda Rădulescu. Autoarea articolului „L'échange complimenteur en roumain et en français: Les marqueurs verbaux” analizează structura complimentelor extrase din volumul *Scrinul negru*, de George Călinescu, traduse în limba franceză și clasificate în funcție de anumite criterii (prezența/absența persoanei căreia i se adresează; numărul de receptori care percep mesajul laudativ; structura internă a complimentului). De asemenea, sunt clasificate și reacțiile născute din receptarea unui enunț apreciativ.

Acest subiect a fost, în schimb, relativ sistematic tratat de mai mulți cercetători din literatura de specialitate din străinătate. Studiul cel mai recent și cel mai aplicat este reprezentat de lucrarea Gloriei Beck, intitulată *Complimente – mic tratat de întrebuintare a complimentelor*, din care am citat deja mai sus. Cartea este structurată în două părți: prima se axează pe evoluția complimentului, a particularităților acestui act verbal în diferite arii culturale și pe clasificarea lui, iar cea de-a doua constituie un ghid de folosire corectă a complimentelor.

C. Kerbrat-Orecchioni este una dintre cercetătoarele care, în studiile sale fundamentale consacrate actelor de vorbire, acordă un loc destul de semnificativ complimentului. Ea s-a orientat spre influența pragmatică pe care acest concept îl are asupra conversațiilor interpersonale și l-a definit ca pe „un cadou verbal, o ofrandă prin intermediul căreia îl gratificăm pe interlocutor”⁵. Pe de altă parte, aceeași autoare consideră că actul de vorbire laudativ poate reprezintă și o „pătrundere în afacerile celuiăl”⁶.

3. Cercetarea noastră se bazează pe un *corpus de texte* relativ consistent de complimente sau, în orice caz, acte de vorbire în structura cărora am încercat să descifrăm intenționalitatea, precum și celelalte trăsături specifice ale complimentului. Este vorba despre 333 de itemi – schimburi verbale care pot ilustra fenomenul psiholingvistic și sociolingvistic studiat de noi.

Principala sursă din care ne-am extras complimentele a fost vorbirea cotidiană, prin investigația directă, mai precis, prin înregistrarea empirică a unor schimburi verbale care ni s-au părut încadrabile în schema pragmatico-lingvistică a complimentului, precum și prin înregistrarea

⁴ R. Săftoiu, 2003, pp. 597-603.

⁵ C. Kerbrat-Orecchioni, 1990-1993, p. 228.

⁶ C. Kerbrat-Orecchioni menționează că enunțul-compliment este un act de vorbire cu un risc ridicat atât pentru complimentator, cât și pentru persoana complimentată. Ibidem, 2005a, p. 227.

unor răspunsuri la chestionarele completate de subiecții dintr-o anumită categorie de vârstă și profesională (elevi și studenți). De aici au decurs inerente diferențe de notare, mai ales a paratextului. În principiu, ambele tipuri de colaționare s-au desfășurat după metodele sociolingvistice profesate de Fr. de Singly, A.-M. Arborio și P. Fournier, forme adaptate după tehnicile de cercetare ale etnometodologiei. În fapt, am avut grijă să notăm în detaliu contextul real al culegerii micilor texte orale, chiar dacă ulterior nu am folosit integral aceste însemnări pentru a reface ceea ce în pragmatică se numește „context al comunicării” sau „informație academică suplimentară”. În aceeași ordine de idei, am notat, acolo unde a fost cazul, detaliile paralingvistice și metalingvistice – gestică, mimică, atitudinea generală, relațiile prealabile dintre actanți etc.

În categoria „textelor culese” am inclus și actele de vorbire expresive din sfera complimentelor înregistrate de pe micul și marele ecran, notate cu precizări mai detaliate ale sursei directe.

O altă sursă de exemple, ceva mai redusă, este construită din texte literare, mai alese din beletristica românească, dar și câteva din literatura universală. În aceste din urmă cazuri (foarte rare, de altfel), ne-am prevalat de faptul că în traducerea românească – profesionistă, în cele câteva texte selectate de noi - sunt valorificate virtuțile limbii române, în redarea performanțelor pragmatice ale respectivului schimb de replici. În felul acesta, am considerat că nu ne-am abătut prea mult de la obiectivul nostru: analiza modalităților de performare a complimentelor în limba română.

4. În ceea ce privește **modalitățile de analiză** pe care le vom aborda cu deosebire în studiul complimentului, ținând cont de specificul acestuia ca mecanism comunicativ bazat pe principiul politeții, am ales să utilizăm, ca principală manieră de lucru, metoda analizei pragmatice. În varianta ei americană, impusă de J. L. Austin și J. R. Searle, aceasta vizează „succesul” sau „eșecul” unui enunț, unul cu caracter laudativ, în cazul discursului cercetat de noi.

Suntem pe deplin conștienți că cercetarea noastră trebuie să aibă în vedere și dimensiunile semantice, lingvistice și stilistice inerente unei interpretări corecte.

După cum se înțelege din diversele definiții ale complimentului, acesta se află la confluența mai multor domenii ale cercetării relațiilor umane: limbă, comunicare, sociologie, psihologie etc. Așa încât, dincolo de faptul că abordarea pragmatică include date ale respectivelor științe, studiul nostru face apel, în anumite situații, la instrumentele de lucru sau la principiile cu care operează aceste științe. Astfel, *elemente ale socio-lingvisticii* se impun atunci când discutăm despre distanța socială între participanții la schimbul de replici de tip „compliment” sau despre statutul socio-profesional al actanților; de asemenea, *elemente de*

psiholingvistică sunt invocate în analiza impactului enunțurilor în discuție – complimentul propriu-zis, răspunsul, descifrarea intențiilor conținute în subtexte ș.a.m.d. *Teoriile interacțiunilor rituale cotidiene*, precum și cele referitoare la *identitățile culturale* ne oferă alte instrumente de lucru în demersul nostru. Pe de altă parte, descifrarea unor asemenea implicații extralingvistice se realizează prin examinarea structurilor verbale, cu instrumentele cunoscute ale *gramaticii descriptive*, ale *gramaticii semantice* etc., ca și prin aplicarea grilelor de *interpretare stilistică* și *statistică* a enunțurilor și a fiecărui cuvânt/sintagmă, locuțiune din alcătuirea actelor de vorbire care formează un set complet al complimentului. În unele cazuri, procedăm la reliefarea unui anumit tip predominant de abordare, într-un subcapitol/paragraf intitulat corespunzător. În principiu, însă, toate aceste perspective sunt valorificate sintetic, într-o viziune unitară, în pofida complexității fenomenului studiat.

5. Pentru **definirea conceptului** pe care îl analizăm, am extras deja toate trăsăturile pe care analiza pragmatico-lingvistică le evidențiază în cazul emiterii unui compliment, în capitolele de prezentare a metodelor de lucru din capitolul introductiv al acestei lucrări, așa că nu vom relua în detaliu aceste aspecte. Ceea ce se impune este sublinierea faptului că pragmatica lingvistică reunește într-o viziune interdisciplinară și intradisciplinară rezultatele cercetărilor unilaterale întreprinse din diversele perspective amintite mai sus: logică, sociologică, psihologică, gramaticală (descriptivă, semantică, structurală), stilistică, etică, interculturală ș.a.m.d.

Așadar, întregul nostru demers se întemeiază pe următoarea înțelegere a conceptului pe care îl analizăm:

Complimentul este o **interacțiune verbală** din categoria **actelor de vorbire expresive**, concretizată în cel puțin două **enunțuri efective**, performate de un **locutor și un receptor aflați față în față**, într-un **context specific**, care asigură validarea reciprocă a condițiilor de adevăr și sinceritate, interacțiune dominată de **principiul politeții** și vizând o **finalitate pur discursivă**, constând în asigurarea cooperării, prin stimularea stimei de sine a interlocutorului.

6. Cu privire la **tipologia complimentelor**, structurile de adâncime, ca și cele de suprafață, dau consistență și validează un compliment, aflându-se în strânsă legătură unele cu altele, declanșând împreună evoluția de la locuționar la ilocuționar și la perlocuționar.

Elementele de detaliu, de mare subtilitate dintre cele trei serii fundamentale de structuri: a) lexico-gramaticale și stilistice; b) compoziționale; c) logico-semantice, sociologice și psihologice individualizează complimentul din sfera foarte bogată a actelor expresive de vorbire, evidențiind și elementele comune, intersectările, determinările reciproce în raport cu strategiile de încurajare

și stimulare, laudele părinților și șefilor, evaluările profesionale, prezentările, salutul, toastul, felicitările, declarațiile de dragoste ș.a.

Validarea acestui statut nu este posibil în lipsa unui răspuns, verbal sau nonverbal, ceea ce confirmă ipoteza noastră că un compliment este un act complex de vorbire, o înlănțuire acțională⁷, cu mai multe secvențe preferate sau nepreferate⁸.

7. La fel ca formula laudativă, și **răspunsul** la compliment este o marcă a politeții. Redus la schema interacțională minimală, complimentul face parte dintr-o *paradigmă cu doi termeni fundamentali: Laudă și Răspuns*, iar cel din urmă constituie elementul prin care se completează un ritual comunicativ încadrat într-un context mai larg, validându-i calitatea de compliment. Ca și salutul, și complimentul trebuie să primească un răspuns. Diferența constă în faptul că pentru un salut se răspunde tot printr-un salut (destul de standardizat), pe când pentru un compliment, alocutorul își exprimă într-o manieră proprie, deseori mult diferită de a primului vorbitor, acordul sau dezacordul față de lauda percepută.

Pe baza acestor opoziții, cercetătorii din generația mai nouă stabilesc polaritatea bazată pe un anumit specific al răspunsului: *răspuns nemarcat* este acela „așteptat”, după convenții sociale uzuale și, în consecință, formulat în expresii recurente, relativ standardizate, respectiv *răspuns marcat*, adică „neașteptat”, formulat în structuri lingvistice diverse, adaptate personalității emitentului⁹. Fiecare dintre acestea se subdivide în mai multe categorii și clase specifice.

8. Formulele specifice politeții pozitive, cât și **maniera sau contextul în care sunt folosite, pot diferi de la o limbă la alta, de la o civilizație la alta**. Aceste diferențe le-am putut observa atât în structura lingvistică a complimentelor și a răspunsurilor, cât și în valoarea pragmatică a respectivelor enunțuri. Am constatat că anumite culturi uzează frecvent de enunțuri laudative la nivel conversațional, însă am remarcat și că asiaticii își manifestă verbal neîncrederea față de laude, respingând complimentul receptat. Este mai mult ca sigur că aceste deosebiri apar datorită interpretării pe care o dau enunțului laudativ, în funcție de un anumit set de reguli prestabilite de societatea căreia îi aparține.

Aceste diferențe de comportament și de exprimare verbală a atitudinilor țin, așadar, de ceea ce numim „identitatea culturală” a comunităților respective. Ne aflăm aici în plină problematică a specificului comunicării, ca element esențial al definirii identității culturale și al înțelegerii diversității culturale¹⁰. Mai precis, este vorba despre diferențele induse cultural în

⁷ A. Pomerantz, 1978, pp. 79-112.

⁸ W. Edmondson, 1981, p. 7-14.

⁹ R. Săftoiu, *op. cit.*, p. 598.

¹⁰ Despre întreaga problematică, vezi A. Wierzbicka, 1985, „Different cultures, different languages, different speech acts”, in: *Journal of Pragmatics*, 9, pp. 145-178. Cf., de asemenea, Andra Vasilescu, 2007, pp. 28-46 și 47-206.

stilurile de comunicare ale comunităților de vorbitori, la nivelurile discursiv, al semnificațiilor explicite și implicite (determinate de mentalități locale), precum și al interacțiunilor verbale¹¹.

9. Concluziile la care am ajuns după acest demers sunt următoarele:

1. Lucrarea de față a avut în centrul discuției complimentul, privit ca act de vorbire expresiv, puternic încărcat cu toate atributele performanței comunicative. Este un act de vorbire pentru că reprezintă un *enunț realizat efectiv* de către un locutor, într-un *context specific* și vizează o *finalitate specifică* (crearea – dezinteresată – a stării confortabile a destinatarului. În clasificările pragmaticienilor, este un act de vorbire lingvistic, înrudit și, uneori, împletit cu mulțumirea, felicitarea, declarația de dragoste etc. În cazul conversațiilor interumane, complimentul este o marcă a politeții pozitive, care relevă o atitudine amabilă față de interlocutor, obiectivele lui fiind acelea de a întreține conversația, de a contribui la evidențierea sentimentelor apreciative și de a consolida relațiile interpersonale. Având în vedere această complexitate definitorie, am ales să abordăm acest concept, în principal, prin prisma metodei pragmatice.

2. Principalul beneficiu al utilizării instrumentelor de lucru ale pragmaticii lingvistice este reprezentat de posibilitatea pe care ni-o oferă de a trata subiect din mai multe perspective corespunzătoare complexității enunțurilor laudative. Am urmărit, astfel, mai multe aspecte, dintre care le amintim pe cele strict lingvistice, pragmatice, lexicale, semantice, morfologice, sintactice, stilistice, onomasiologice, inclusiv cu prelungirile paraverbale și nonverbale etc. Pe de altă parte, fenomenul complimentării impune prin esența sa și prin contextul generării respectivelor acte de vorbire, elemente ale analizei psiho-lingvistice, socio-lingvistice, parțiale ale statisticii ș.a.m.d. Menționăm că pentru o descifrare corectă a mesajului am ținut cont de intercondiționalitatea acestor aspecte și am încercat să le abordăm din perspectiva integratoare a elementelor caracteristice domeniilor enumerate.

3. În analiza complimentelor, am urmărit atât modul în care acestea sunt performate, cât și modul în care au fost receptate. Altfel spus, am evaluat efectul pragmatic, performanța, prin natura răspunsurilor la enunțul emis, ținând cont de teoriile formulate de J. L. Austin și J. R. Searle cu privire la componentele actelor verbale: locuție, ilocuție și perlocuție. În componența locuției, am putut remarca frecvența utilizare a adjectivului calificativ „*frumos/frumoasă*”, însoțit sau nu de grad de comparație, sau a adjectivelor care, prin structura lor semantică, nu acceptă grad de comparație (căci exprimă deja ideea intensității maxime), cum ar fi : *extraordinar*,

¹¹ Cf. Andra Șerbănescu, 2007, pp. 199-255.

fantastic, nemaipomenit etc., a adverbelor: *bine, minunat* etc., a substantivelor: *de aur, inteligentă, bunătate* etc. și a verbelor: *mă fascinează, mă încântă, îmi place* ș.a.

4. Analizate din perspectivă pragmatică, ceea ce presupune viziunea integratoare amintită mai sus, cuvintele recurente din formulele relativ uzuale (unele, până la standardizare) ale complimentelor oferă informații despre statutul social al emitenților, despre tipurile de temperament cărora le aparțin actanții ș.a.m.d. Astfel, epitetul evaluativ folosit de o mare parte din tinerii de până la 35 de ani se încadrează în seria *cool*, ca să nu spunem în cea argotică: *mișto, trendy, beton, marfă*. Un anumit tip de emitenți (probabil aparținând temperamentului coleric) au o propensiune vizibilă pentru formulele superlative, enumerate mai sus, nu totdeauna acceptate ca atare de către adresanții cu un alt temperament, care percep doza de exagerare din evaluarea pozitivă de care au parte și presupun o atitudine nesinceră în relația celor doi.

Pe de altă parte, formulele fatice, specificul pronomelor personale de politețe utilizate în formulele de adresare dau seamă de distanța socială dintre locutori, pe de o parte, ca și de condiționarea socio-profesională, geografică etc. a vorbitorilor, pe de altă parte. Am selectat în corpusul nostru de exemple, texte în care termeni precum *bre, mă, țațo* nu au valoarea conotativă peiorativă, sancționată de gramaticile normative și de ghidurile bunelor maniere, întrucât fac parte din vocabularul uzual al populației rurale din anumite zone etnolingvistice ale țării, unde folosirea lor poate reprezenta chiar un semn al politeții marcate lingvistic.

Toate acestea (și încă multe alte aspecte similare) ne dovedesc cât de strânsă este relația dintre factorii strict lingvistici din structura complimentelor și cei extralingvistici și ce puternică este dinamica interrelaționării dintre straturile de profunzime și cele de suprafață din alcătuirea unor astfel de schimburi verbale.

5. Efectele pe care le produc cuvintele laudative sunt dintre cele mai diverse. Se observă că răspunsurile la complimente depind de trăsăturile de personalitate ale adresantului (vârstă, sex, grad de instruire, poziție socială), cât și de sistemul lingvistic de care dispune acesta și care este în strânsă legătură cu personalitatea respondentului. În general, am putut constata că *feed-back*-ul se construiește pe baza verbului *performativ* „a mulțumi” sau a interjecției „mersi”, urmate sau nu de un comentariu (care modifică evaluarea în plus sau în minus).

Unele răspunsuri nemarcate simple sunt însoțite de termeni hipocoristici, ca în exemplul: „*Mersi, dragule!*” sau de o evaluare pozitivă „*Mersi, ești un dulce!*”. Anumite persoane aduc informații, completări, argumentări referitoare la complimentul primit: „*L-am primit cadou de la ai mei.*”, iar alții răspund tot prin intermediul unui compliment: „*Mulțumesc, și tu ești un drăguț!*”. Sunt și subiecți care, prin răspunsul adresat, fac referire directă la actul performat de partenerul de conversație: „*Vai, ce compliment ! Așa suple ne vezi?*”. Structurile interogative

adresate de anumiți receptori minimalizează efectul complimentului și, în același timp, sunt folosite cu scopul de a primi o confirmare a laudei: „Așa ți se pare?”.

Deseori, adresanți acceptă mesajul apreciativ prin intermediul structurii verbale „mulțumesc” sau „mulțumesc foarte mult”, iar apoi introduc un comentariu precedat de conjuncția adversativă „dar”, care marchează faptul că receptorul nu este de acord cu spusele emitentului („Mulțumesc, dar bunătatea nu e un atu.”) sau că el pretinde o altă laudă: „Mersi, dar nu ți se pare că tunsoarea este cea care îmi luminează chipul?”. Unii dintre subiecții analizați nu răspund verbal aprecierilor, ci prin elementele nonverbale. Ei își exprimă recunoștința printr-un gest, zâmbesc, își înclină ușor capul ș.a.m.d.

Tipologia răspunsurilor este, însă, mult mai bogată, din punctul de vedere al conținutului care reflectă atitudinea destinatarului și, în cele din urmă, succesul sau eșecul performării actului de vorbire inițial. De la răspunsurile de confirmare, cu grade diferite de manifestare (supralicitarea, autocomplimentarea, acceptarea totală, moderat-modestă, la minimalizarea sau negarea mai mult sau mai puțin formală, apoi la atitudini neutre, de ignorare, iar de aici la riposte ironice, sarcastice sau la negarea totală a calităților laudate, a sincerității lansării enunțului inițial. Aceste din urmă reacții, de respingere expresă și totală a mesajului emițătorului invalidează, în fapt, statutul de compliment al respectivului mesaj. Acesta este motivul pentru care am ajuns la concluzia că prin „compliment” trebuie să înțelegem *întregul schimb de replici ritualice* desfășurate într-un context favorizant, marcat pozitiv și emfatic.

6. Complimentele înglobează o anumită forță ilocuționară, care poate interveni atât asupra percepției structurii laudative, cât și asupra mesajului propriu-zis. Aceasta este componenta care determină o interpretare corectă a complimentului, dar și cea care conferă expresivitate mesajului. Forța ilocuționară este intensificată, printre altele, prin intermediul modului imperativ, al exclamației și al interjecției. Aceste elemente subliniază admirația, uimirea sau respectul față de alocutor. De asemenea, adverbele utilizate pentru exprimarea gradului de comparație superlativ absolut: „foarte”, „tare” au rolul de a evidenția sentimentele apreciative ale emitentului și de a conferi forță ilocuționară mesajului-compliment.

7. Am încercat să trasăm, într-un subcapitol special, câteva funcții pe care le poate dobândi complimentul în timpul unui schimb de replici. Ținând cont de faptul că enunțul laudativ este un act de vorbire evaluativ și expresiv, el poate întreține conversația (funcția comunicativă), poate acționa asupra psihicului celor doi participanți la dialog, îi poate binedispune sau poate genera un anumit disconfort psihic (funcția psihologică) sau/și permite consolidarea relațiilor sociale între vorbitori (funcția socială).

8. Pe parcursul studiului realizat, am observat că, pentru obținerea performanțelor

comunicative, complimentatorii apelează la structuri stilistice, de o mare diversitate, inserate în enunțurile cu caracter apreciativ. Procesul de poetizare a complimentelor trebuie să fie bine gestionat, pentru că, dacă lauda a fost acceptată, emitentului i se confirmă competența comunicativă, iar dacă a fost refuzată, înseamnă că strategia comunicațională a eșuat supralicitarea formei, în dauna sincerității conținutului, putând fi una dintre cauzele acestui eșec. Emițătorii apelează la elementele stilistico-expressive pentru a menaja *ego*-ul partenerului de dialog și pentru a-i evidenția fața pozitivă. De asemenea, elementele expresive au impact asupra psihicului persoanei complimentate, reduc distanța socială și confirmă competența comunicativă a emitentului.

9. Scopul unui compliment, precum și reacțiile pe care acesta le provoacă pot fi mult mai ușor sesizate în *contextul* în care ele au fost exprimate. Condiția de bază pe care trebuie s-o respecte emițătorul în performare unui asemenea act de vorbire este aceea a sincerității, altfel aprecierea riscă să nu aibă succes, este respinsă, iar receptorul tratează cu suspiciune atât persoana, cât și cuvintele sale. Corpusul alcătuit de noi este unul format din complimente decontextualizate, în cele mai multe cazuri, care și-au pierdut din efect prin redarea lor în scris. În consecință, nu au putut fi înregistrate detaliat mimica, gestică, inflexiunile vocii subiecților analizați. Totuși, în unele cazuri, am notat și elementele nonverbale și paraverbale. Prin acest element pot fi ușor depistate atitudinile ironice, sarcastice, perfide sau poate fi sesizată obiectivitatea judecăților emise de către emitent.

10. Structura lingvistică a enunțurilor laudative, cât și modul și contextul în care sunt adresate diferă de la o cultură la alta. În capitolul *Particularitățile cultural-lingvistice ale complimentelor*, am arătat că vorbitorii francezi, de exemplu, folosesc des în comunicare structurile apreciative, pe când asiaticii sunt sceptici cu privire la acest tip de act de vorbire. De asemenea, am remarcat că femeilor musulmane nu li se poate adresa un compliment în lipsa soțului, fiindcă această atitudine este percepută ca o jignire, iar vorbitorii spanioli se simt obligați să ofere în dar obiectul apreciat. Așadar, aceeași structură logico-verbală, general umană, poate fi interpretată diferit, în funcție de identitatea culturală a actanților.

Din studiul corpusului nostru de complimente, am putut remarca faptul că subiecții analizați adresează complimente în funcție de preocupări și dorințele lor. Cel mai des, accentul cade asupra vestimentației și a fizicului, asupra obiectelor personale și asupra calităților morale și cele intelectuale ale interlocutorului, indiferent de specificul limbii și al gradului de educație sau de determinările culturale identitare. Structurile de profunzime logico-sintactice confirmă și ele universalismul fundamental al acestor acte de vorbire. În principiu, în orice limbă există trei structuri de bază în arhitectura unui compliment, ce pot fi reduse la verbele: *a fi*, *a avea* și *a face*,

căci peste tot în lume, un om este apreciat pentru ceea ce este, pentru ceea ce a dobândit și pentru ceea ce face pentru sine și pentru semenii săi.

*

* *

Aceasta înseamnă că un compliment reprezintă o valoare general umană prin sine însuși, este un act de vorbire care favorizează fața pozitivă a relațiilor interumane, prin sinceritatea, prin justețea observațiilor, pe de o parte, prin valorificarea disponibilităților lingvistice, stilistice și pragmatice ale comunicării, pe de altă parte, constituind ceea ce filosofi numesc „o bucurie a spiritului”.